

**Et landbrug  
for den næste  
generation.**

**radikale**

---

# Et landbrug for den næste generation

*Store reformer har altid præget landbruget. Ophævelsen af stavnsbåndet satte bønderne fri, jorde blev samlet og effektiviteten øget. Med de nye landbrugslove får vi stadig færre og større bedrifter. Nu er tiden kommet til at udvikle et landbrug i en bedre og bæredygtig balance. Radikale Venstre foreslår en omfattende landbrugsreform til gavn for fremtidens landbrugere med fokus på klima, miljø og natur. Et landbrug med mindre dyrket areal og færre dyr, hvor man bruger færre sprøjtemidler og har en markant mindre eller positiv klimapåvirkning. Et landbrug med mere natur, hvor landbrugerne producerer mere mad til mennesker og mindre foder til dyr. Og ikke mindst et landbrug med diversitet og levende landdistrikter.*

*Et landbrug for den næste generation.*

---

## En radikal vision for fremtidens landbrug

Når vi kigger tilbage i historien, har dansk landbrug undergået en rivende udvikling. Med teknologiske landvindinger har man effektiviseret landbrugsproduktionen i en grad, der for nogen kan virke naturstridig. Bedrifterne er blevet større med store husdyrproduktionsanlæg omgivet af marker med korn, raps og majs, så langt øjet rækker. Det har sikret, at vi har kunnet mætte munde langt ud over Danmarks grænser med særligt kødprodukter. Men den evige stræben efter at øge effektiviteten og skabe et mere konkurrencedygtigt landbrug har været på bekostning af naturen, biodiversiteten, klimaet, vandmiljøet og dyrevelfærden.

Større landbrugsreformer har løbende ændret dansk landbrug. Lige fra ophævelsen af stavnsbåndet i slutningen af 1700-tallet, over den første landbrugslov i 1925, som var starten på dansk landbrug, som vi kender det, til en omfattende liberalisering af landbrugserhvervet i begyndelsen af det enogtyvende århundrede. Fra mindre familielandbrug, hvor bopæls- og dyrkningspligt sikrede livet på gården og i lokalsamfundet, til i dag hvor få store industrilandbrug præger det danske landbrug. Senest har liberaliseringerne af landbrugslovene fra 2010-2014 formet dansk landbrug af i dag.

Heldigvis er der fortsat en del mindre landbrug tilbage. De bidrager til diversitet i enhver forstand, og dem skal vi værne om. Men samtidig står landbruget overfor en stadig mere voldsom strukturudvikling, hvor jorden samles på færre og færre hænder, familielandbruget forsvinder og beskæftigelsen falder. Alt imens bedrifterne bliver stadig større, og gennemsnitsalderen for gårdejerne stiger, er det blevet meget svært for den næste generation af landbrugere at erhverve sig en gård og udvikle de danske landbrugstraditioner. Mange unge landbrugere har svært ved at se sig selv i rollen som ejer eller driftsleder på de store industrilandbrug. Omvendt er fordelene ved de store landbrug, at der kan ansættes arbejdskraft, skabes stærkere arbejdsfællesskaber og at landbrugere og medarbejdere kan få ferie og (høst)fester som alle andre. Der skal fortsat være plads til store og effektive landbrug drevet af dygtige driftsledere, men Radikale Venstre ønsker at skabe en bedre balance og større diversitet.

Mod 2030 står dansk landbrug overfor den største omstilling i nyere tid. Landbruget skal fortsat bidrage til en global fødevarerforsyning, der er under pres, men samtidig opfylde ambitiøse klimamål, øge biodiversiteten markant, beskytte miljøet og særligt grundvandet, så også vores børn og børnebørn kan drikke rent vand direkte fra vandhanen. Der er krav om at mindske kvælstofudvaskningen, så landbruget ikke længere truer havmiljøet, og et stadigt stigende fokus på dyrevelfærd udfordrer de store dyrehold. Samtidig skal landbruget vise omverdenen, at vejen til en bæredygtig og rentabel fødevarerproduktion går gennem færre men bedre animalske produkter og en langt større grad af planbaseret produktion.

Det er på høje tid, at vi handler. For mens klimabelastningen fra industrien og energisektoren har knækket kurven, er der siden 1990 kun sket en mindre

---

reduktion i udledningen af drivhusgasser fra landbrug, skovbrug og arealanvendelse. Der er sket en reduktion på omkring 20 pct. fra selve landbruget, men klimapåvirkningen fra dyrkning af tørveholdige lavbundsjord er øget, og optaget af CO<sub>2</sub> i skovene faldet. Sker der ikke større ændringer fra landbrug og skovbrug, vil udledningerne i 2030 være på niveau med udledningerne i dag og udgøre 46 pct. af Danmarks samlede udledninger. Det gør det til den mest klimabelastende sektor med årligt omkring 15 mio. ton CO<sub>2</sub>-ækvivalenter. Det er næsten dobbelt så meget som hele transportsektoren.

Omvendt er den positive fortælling, at landbruget har potentialet til ikke alene at nærme sig klimaneutralitet allerede i 2040, men også til at bidrage med at optage CO<sub>2</sub> fra luften omkring os, så vi kan begynde at betale af på vores historiske klimagæld. Det kan ske uden at lukke store dele af dansk landbrug. Klimainsatsen i dansk landbrug kan føre til lovende nye forretningsmodeller og et erhverv i bedre balance med både natur, miljø og omgivelserne.

Danmark har et optimalt klima til at dyrke gode klimaeffektive fødevarer. Men dansk landbrug dækker i dag mere end 60 pct. af Danmarks samlede areal, og påvirkningen af klima, natur og vandmiljøet er for stor. Landbrugsjorden skal derfor i fremtiden give plads til massiv skovrejsning, våde lavbundsjord, beskyttede grundvandsparker og til den nødvendige udbygning af vind og sol, som er én vigtig brik i den grønne omstilling af Danmark. En ændret anvendelse af landbrugslandet skal samtidigt give plads til større diversitet og en øget offentlig adgang til det åbne land.

Hvis vi skal lykkes, og det skal vi, er der brug for en radikal anderledes tilgang til dansk landbrug. Omstillingen, vi står overfor, er uden fortilfælde. Derfor har vi brug for en ny landbrugsreform. En reform, der trækker dansk landbrug i en mere bæredygtig retning. En reform, der sætter klima, biodiversitet og miljø i centrum, og som samtidig bidrager til bedre dyrevelfærd. En reform, der gør op med det ensidige fokus på effektivisering, liberalisering og konkurrenceevne, som har præget landbrugspolitikken de seneste årtier.

Vi har i tidligere tider reformeret landbruget for at sikre bondens tarv, samle jordene eller øge effektiviteten. Nu er tiden kommet til at reformere landbruget til gavn for naturen, miljøet og klimaet og samtidig fastholde og udvikle levende landområder.

Dette udspil er Radikale Venstres forslag til en reform af dansk landbrug og af fremtidens europæiske landbrugspolitik. Det skal ses i sammenhæng med behovet for en høj og ensartet klimaafgift på landbrugets påvirkning af klimaet i Danmark og i EU. Det skal sætte rammerne for en fremadskuende, moderne og progressiv regulering af dansk og europæisk landbrug med en række tiltag, som i fællesskab skal tegne en grønnere og mere bæredygtig fremtid for dansk landbrug og den næste generation af landbrugere.

---

## Radikale Venstre foreslår seks bærende principper for fremtidens landbrug

### 1. Levedygtige rammer, der fremmer diversitet og liv på landet

Radikale Venstre har sine rødder i den danske husmandsbevægelse. Vi kan ikke skrue strukturudviklingen tilbage, men vi kan fremadrettet sikre en bedre balance i dansk landbrug gennem rammebetingelser og regulering, som fastholder et landbrug med større diversitet, værner om familielandbruget og de mindre landbrug og bidrager til natur, miljø, klima og biodiversitet. Det kræver en opdeling på bedriftstyper og en regulering, som målrettes de enkelte bedriftstyper.

### 2. Regulering på bedriftsniveau, der sætter landbrugeren fri

Fremtidens regulering skal ske på bedriftsniveau frem for den omfattende detailregulering, som er ved at kvæle landbruget i administration og kontrol. Det kræver udvikling af klima-, natur- og miljøregnskaber for den enkelte bedrift. Vi skal sætte landbrugeren mere fri men samtidig sikre en stærkere indsats for klima, miljø og natur.

### 3. En finansieringsmodel, der fremmer klima, natur og miljø

En omfattende reform skal sikre en samlet finansieringsmodel for landbruget, hvor der betales for forurening og udledninger, som skader klima og miljø, og belønnes for tiltag, der skaber natur og biodiversitet. Finansieringsmodellen skal sikre metodefrihed i omstillingen, administrative forenklinger og give sikkerhed for, at landbruget reducerer drivhusgasudledningen og kvælstofudledningen. Det er afgørende, at finansieringsmodellen giver stabile og langsigtede rammer, da omstillingen kræver massive investeringer, og da der er bundet store værdier i landbruget, som tager tid at afskrive. Derfor skal reformerne være langsigtede, og der skal sikres en gradvis implementering. De første vigtige skridt kan tages i Danmark, men på sigt skal der ske en omfattende reform af EU's landbrugsstøtte.

### 4. Et bidrag fra både forbrugere og produktion

Produktionsafgifter har til formål at fremme omstillingen af landbruget og reducere udledningen fra produktionen og bør være det primære redskab. Forbrugsafgifter eller differentieret moms kan sikre en mere ligelig behandling af danske og udenlandske fødevarer og sende et direkte signal til forbrugeren om at vælge de mere klimavenlige og bæredygtige alternativer – uden det går ud over sundheden. Der skal være økonomiske incitamenter i både stalden og supermarkedet.



---

## **5. Mere forskning, udvikling og uddannelse for bæredygtig fødevarerproduktion**

Landbrugsstøtten er i dag i høj grad målrettet de traditionelle landbrugsbedrifter og tilgodeser den animalske produktion. Fremtidens støtte, ikke mindst inden for forskning og udvikling, skal i stigende grad ligestille og gerne tilgodese nye bæredygtige produktionsformer som plantebaserede fødevarer, økologi og biosolutions. Der bliver samtidig brug for at integrere hensynet til klima, natur og miljø stærkere i de eksisterende uddannelser.

## **6. Regnskaber der sætter værdi på natur, miljø og klima**

Naturen og et rent miljø har en iboende værdi, og denne værdi bør indregnes i de samfundsøkonomiske beregningsmodeller og værdisættes. Ved at sætte værdi på de positive gevinster i omstillingen gør vi det tydeligt, at reformerne gør os alle og naturen rigere, og vi sikrer, at dem som bidrager til indsatsen, belønnes.

---

## Vi skal have et grønnere Danmarkskort

Den store opgave bliver at skabe et nyt og grønnere Danmarkskort. I dag udgør landbruget omkring 60 pct. af Danmarks samlede areal. Og historisk set har landbruget fyldt endnu mere. Både i landskabet og for Danmarks økonomi.

I tiden op til 1950'erne var Danmark et udpræget landbrugsland. Der var omkring 205.000 bedrifter på gennemsnitlig 15 hektar, som blev drevet i synergi mellem planter, kvæg og svin. Andelsbevægelsen var stærk og sikrede alle en del af kagen. Landbruget beskæftigede omkring en halv million mennesker, knapt ¼ af arbejdsstyrken, og bidrog med omkring 20 pct. af Danmarks samlede bruttonationalprodukt<sup>1</sup>.

Sådan er det ikke mere. Danmark er ikke et landbrugsland, men et land med meget landbrug. I dag beskæftiger landbrug, skovbrug og fiskeri kun 2 pct. af den samlede arbejdsstyrke<sup>2</sup>, og værdiskabelsen i landbruget bidrager med blot 2-3 pct. af Danmarks bruttonationalprodukt, selv om de økonomiske effekter af dansk landbrug rækker ud over det primære landbrugserhverv.<sup>3+4</sup>

Samtidigt er det dyrkede areal stort set uændret, og landbrugets store udbredelse og intensive drift har givet negative effekter for vores grundvand, belastet klimaet og øget kvælstofudledning med alvorlige effekter for vores indre farvande.

Derfor kommer landbrugets arealer til at spille en afgørende rolle i den grønne omstilling, hvis vi i fællesskab formår at gribe chancen for at ændre vores forståelse af dansk landbrug. Fra svinestald og kornmark til klimaindsats, naturforvaltning, alsidig planteavl og et dyrehold med god trivsel, der indgår som en positiv del af landbrugets økosystem.

Dansk landbrug udgør omkring 2.600.000 hektar, og heraf er knapt halvdelen kornmarker, der hovedsageligt bruges til at dyrke foder til de godt 11 mio. svin, der er i de danske svinestalde<sup>5</sup>. Udover foder produceret på dansk jord importerer danske kødproducenter foder, f.eks. soja, svarende til et areal som Lolland og Falster, der ligeledes burde indregnes i Danmarks globale CO<sub>2</sub>-aftryk.

Samtidigt kommer nye anvendelser til. Der skal bruges store arealer til produktion af vedvarende energi – op mod 60.000 hektar for at firedoble produktionen, som det politisk er blevet besluttet. Omkring 100.000 hektar lavbundslande skal tages ud af drift for at bidrage positivt til klimaet og samtidig mindske kvælstofudledningen. Der skal plantes 250.000 hektar ny skov inden 2040. Og selv om kortlægningen endnu ikke er afsluttet, så er det sandsynligt, at der skal etableres sprøjtefri grundvandsparker på omkring 200.000 hektar for at fremtidssikre vores grundvand til de generationer, der kommer efter os<sup>6</sup>. Samtidigt har EU's biodiversitetsstrategi fastsat et mål om, at 30 pct. af EU's naturområder skal beskyttes reelt – og selv hvis vi beskytter alle de eksisterende skove, enge, heder, søer og åer, findes der i dag ikke tilstrækkelig natur i Danmark til, at vi kan leve op til den målsætning i Danmark og bidrage til den fælles europæiske kamp for biodiversiteten.

---

Derudover har de seneste års barske billeder af iltsvind i de indre farvande og fjorde talt sit eget tydelige sprog. Vi skal sikre, at landbrugsjorden langs vandløb og kyster i fremtiden anvendes med langt mindre tilførsel af kvælstof, hvis livet i vores fjorde og nære farvande igen skal komme i balance.

De fremtidige arealanvendelser kan være overlappende. I grundvandsparkerne og på en mindre del af lavbundsjordene kan der blive skov eller placeres energi-anlæg. Og de kystnære jorde kan udlægges til skov, ny natur og enge, der også kan kompensere for tab af strandenge som følge af havvandsstigning. Det kræver dog, at vi i både arealanvendelse og beskatning har langt mere fokus på multifunktionalitet<sup>7</sup>.

Samlet set mener Radikale Venstre, at det er nødvendigt, at mindst 600.000 hektar, svarende til 20-25% af det dyrkede areal, allerede inden 2040 skal ændre anvendelser for at opfylde andre målsætninger end fødevareproduktion. Det flugter med anbefalingerne fra Klimarådet, som anbefaler, at 1/3 af landbrugsarealet ændrer anvendelse frem mod 2050<sup>8</sup>. Det alene fordrer en betydelig omstilling af landbruget.

Derudover er der brug for at få langt mere natur og biodiversitet ud i resten af landbruget. Vi skal skabe incitamentter til at bevare og plante læhegn og sikre plads til småbiotoper som markskel, markkrat, markveje, diger, tørre og våde pletter, enkeltstående træer og småsøer. Til ekstensivering og til iblanding af urter i græsmarkerne. Til mere økologisk og regenerativt landbrug. Det kan samlet give plads til mere natur, understøtte et landbrug med langt mindre brug af pesticider og langt bedre forhold for både insekter og fugle samt livet i jorden. Det skal skabe mulighed for faunakorridorer mellem naturparker, skove og lavbundsarealer. Efter årtier med stadigt større og mere intensivt drevne marker skal vi skabe incitamentter til det modsatte. Vi skal have mere natur og større biodiversitet i landbruget. Vi skal åbne landbrugslandet op i stedet for at lukke livet ude – til gavn for både landbruget, naturen og levende landdistrikter.

Det kræver ny regulering. Det kræver en omfattende landbrugsreform.



---

## Regulering der fremmer bæredygtighed, diversitet og liv på landet

En afgørende ændring i den fremtidige regulering af dansk landbrug bliver at gøre op med forestillingen om, at vi kan regulere alle danske landbrugsbedrifter på samme måde.

Dansk landbrug er ikke en homogen masse, og meget forskellige bedrifter skal behandles forskelligt. Det bliver nødvendigt at skelne mellem de store og intensivt drevne industrilandbrug med markant husdyrproduktion og et ekstensiveret naturlandbrug, hvis drift i højere grad bidrager til klima, natur og biodiversitet. Mens industrilandbruget vil kræve fortsat og relativt detaljeret regulering og tilsyn, vil et naturlandbrug i højere grad kunne frisættes. Mens industrilandbruget i stigende grad bør kunne klare sig uden landbrugsstøtte, kræver naturlandbruget, at samfundet belønner de samfundsmæssige goder, som de tilvejebringer. Mens målene skal være de samme for alle landbrug, kan virkemidlerne være forskellige.

### Vi foreslår at arbejde hen mod en opdeling af danske landbrug i mindst fem forskellige bedriftstyper:

1. Industrilandbrug med over 100 hektar og 200 dyreenheder med tilhørende dyrket landbrugsareal.
2. Planteavlslandbrug uden dyr, men med over 100 hektar dyrket areal.
3. Familielandbrug med under 100 hektar dyrket areal og under 200 dyreenheder og med bopælspligt.
4. Naturlandbrug med naturpleje som primær driftsgren, der bidrager særligt til øget biodiversitet og har meget lav klimapåvirkning.
5. Fritidslandbrug under 15 hektar uden en tilstrækkelig landbrugsproduktion eller naturværdi til at opretholde en fuldtidsbeskæftigelse.

Kategoriseringen skal forme fremtidens landbrugsstøtte i Danmark og i EU. Den eksisterende grundbetaling til bedriftstyperne 1 og 2 foreslås udfaset gradvist, og midlerne anvendt til målrettede grønne tiltag, der understøtter en mere bæredygtig produktion og øget natur og biodiversitet i landbrugslandet. For kategori 3-5 foreslås samtidig en mere enkel og bedriftsbaseret regulering - herunder også den kommende klimaafgift.

Udover de overordnede kategorier kan der være tværgående kategorier i form af særlige driftsformer. Den mest udbredte og kendte vil være det økologiske landbrug, der kan etableres for alle fem bedriftskategorier. I fremtiden kan der evt. udvikles andre bedriftsformer som f.eks. "conservation agriculture", regenerativt landbrug eller stribedyrkning, der kan have betydelige og positive effekter på klima og biodiversitet, som de skal belønnes for<sup>9</sup>.

---

Tilbuddet til landbrugerne skal være det samme: Hvis I vælger en driftsform, som dokumenteret giver høj naturværdi og lav klima- og kvælstofpåvirkning, vil I blive mødt med mindre bureaukrati og få udstrakt frihed til at drive jeres landbrug. Vælges derimod mere intensive driftsformer med lav naturværdi og høj klima- og kvælstofpåvirkning, vil bedriften blive mødt med en mere fast regulatorisk hånd med detaljerede krav og afgifter. Det er vigtigt, at alle landbrug måles og vejes på konkrete bæredygtighedsparametre og ikke kan "gemme sig" bag gennemsnitstal for en "driftsform", som de ikke selv bidrager positivt til.

Hensigten er at skabe ensartede rammebetingelser for dansk landbrug, men gøre det på en måde, så de enkelte bedrifter mødes af en forskellig regulering alt efter omfanget af positive og negative eksternaliteter.

Opdelingen på bedriftstyper skal samtidig anvendes som redskab til at fastholde diversitet i dansk landbrug og modvirke den meget voldsomme strukturudvikling, der finder sted i landbruget. Med en udfasning af grundbetalingen til store brug over tid, vil det blive mindre interessant for udenlandske investorer at foretage passiv pengeanbringelse i jord.

### **Derfor foreslår vi fem ændringer:**

1. Sikre en form for forkøbsret til suppleringsjord for bedriftstyperne 3, 4 og 5.
2. Omvendt progressivitet i udbetaling af grundbetaling til landbruget, så 20% af støtten udbetales til bedriftstyperne 3, 4 og 5 og grundbetaling til landbrug over 100 hektar udfases over en årrække<sup>10</sup>.
3. Overvej at genindføre kravet om, at en ejer skal have grønt bevis og hverken direkte eller indirekte via selskaber må eje ejendomme, som ligger mere end 20 km fra hinanden.
4. Forenkle administrative procedurer for at understøtte udstykning af mindre landbrug fra de meget store landbrug.
5. Understøtte etablering af lokal produktion til primært lokal afsætning for at fremme udviklingen af landdistrikterne blandt andet gennem sammentænkning og styrkelse af veterinær- og fødevarerkontrol og vejledning.

Det er afgørende, at der udvikles modeller, som kan implementeres uden, at det bliver for administrativt tungt for den enkelte landbruger.

Det er vigtigt at understrege, at Radikale Venstre fortsat ønsker, at der er store og effektive landbrug, der på markedsvilkår kan sikre en effektiv fødevarerforsyning. Men de fem tiltag skal genskabe en lidt bedre balance i strukturudviklingen, sikre fortsat diversitet i dansk landbrug og sikre, at danske landbrug fortsat indgår som en levende og aktiv del af vores lokalsamfund<sup>11</sup>.

Derudover ønsker vi at styrke opbakningen til unge landbrugere. Dansk landbrug står over for en omfattende generationsskifteudfordring, hvor næsten en

---

trejedel af alle heltidsbedrifter forventes at gennemgå et generationsskifte inden 2030. Der er behov for at gøre det nemmere for den nye generation at overtage en landbrugsbedrift. Den nye generation af landbrugere skal, når de etablerer sig, have større forudsigelighed, mindre risiko og bedre mulighed for at bevare kapital i virksomheden i opstartsfasen.

Det kan ske ved at gøre det smidigere og mere forudsigeligt at gennemføre et generationsskifte fx. ved at se på afgifter, ejendomsvurderingen, styrkede finansieringsmuligheder og en eventuel udvidelse af personkredsen. Men det er også vigtigt at gøre det muligt for en bredere kreds af unge landbrugere<sup>12</sup> at indtræde i erhvervet. Her foreslår vi en styrkelse af den eksisterende etableringsstøtte til unge landbrugere eller etablering af andre støttemuligheder med inspiration fra/i samarbejde med Dansk Økojord<sup>13</sup>. Det er et krav fra EU, at mindst 3% af budgettet til direkte betalinger skal gå til unge landbrugere.

Vi ønsker derfor, at Danmark både i implementeringen og i de politiske prioriteter for fremtidens landbrug sætter øget fokus på de mindre og mellemstore landbrug og på fremtidens unge landbrugere.

Radikale Venstre har sine rødder i den danske husmandsbevægelse. Vi kan ikke skrue strukturudviklingen tilbage, men vi kan fremadrettet sikre en større diversitet og balance i dansk landbrug.

---

## Bedriftsbaseret regulering til gavn for natur, miljø og klima

Landbrugene skal ikke bare måles på produktion og økonomiske driftsresultater, men skal føre regnskab over landbrugets påvirkning af naturen, miljøet og klimaet. De regnskaber skal danne grundlaget for den bedriftsbaserede regulering, som skal erstatte den nuværende detailregulering. De tre regnskaber skal til sammen udgøre udbetalingsgrundlaget for landbrugsstøtten og erstatte det virvar af særskilte og specifikke støtteordninger, som møder landbrugerne i dag.

Hver enkelt landbrugsbedrift skal derfor udover et økonomisk regnskab udarbejde tre regnskaber: Et miljøregnskab, et klimaregnskab og et naturregnskab<sup>14</sup>.

De tre regnskaber skal samles på samme IT-plattform, så det bliver administrativt så nemt som muligt, og så indberetning af data kun skal ske ét sted. Samtidig skal de enkelte initiativer skal løbende vurderes med brug af GrønReform og det grønne BNP for at belyse de bredere samfundsøkonomiske effekter.

### Miljøregnskabet:

Miljøregnskabet skal basere sig på det eksisterende gødningsregnskab, sprøjtejournalen og medicinregnskabet og omfatte brugen af potentielt miljøskadelige stoffer.

Miljøregnskabet skal opgøre den mængde gødning, herunder evt. spildevandsslam, landbrugerne anvender på arealerne og dermed danne grundlag for kvælstofreguleringen for at beskytte nære farvande og vandmiljøet. Et reelt miljøregnskab over bedriftens næringsstofhåndtering bør klarlægge nettotab ved produktionen, beregnet som tilførte næringsstoffer minus næringsindholdet i fraførte afgrøder og animalske produkter.

Radikale Venstre ønsker at styrke indsatsen for at nedbringe kvælstofudledningen og har foreslået en række tiltag i en akutplan for de danske farvande<sup>15</sup>. Derudover er det afgørende, at tilrettelæggelsen af tiltag for at reducere udledningen af klimagasser sker, så der samtidig opnås klare reduktioner i kvælstofudledningen, blandt andet gennem reduktion i gødskning, udtagning af lavbundsjord og skovplantning i kystnære områder. Det er nødvendigt at inddrage de enkelte arealers sårbarhed i reguleringen, og det kan blive nødvendigt i sidste ende at anvende ekspropriation for at sikre vandmiljøet.

Miljøregnskabet skal tilvejebringe et samlet overblik over miljøpåvirkningen af en landbrugsbedrift og sikre, at udledningerne holder sig inden for de fastsatte grænser. Det skal være en betingelse for udbetaling af landbrugsstøtte.

---

### **FAKTA: Miljøregnskabet skal inkludere**

- Forbrug af gødning, herunder brugen af spildevandsslam.
- Det samlede forbrug af sprøjtemidler og biocider.
- Forbrug af nitrifikationshæmmere.
- Anvendelse af medicin.
- Anvendelse af tilskudsstoffer i dyreholdet, som zink, mineraler og metanreducerende fodertilsætningsstoffer, fx bovaer.
- Markvanding pga. stigende pres på grundvandet.

### **Klimaregnskabet:**

Når det gælder klimapåvirkningen, skal reguleringen og klimaafgiften basere sig på et samlet klimaregnskab for den enkelte bedrift. Klimaregnskabet kan i store træk allerede i dag opgøres ud fra den store datamængde, som registreres på den enkelte landbrugsbedrift, primært husdyrhold, gødningsregnskab og sædskifte. En grundlæggende model, ESGreen Tool Climate, er allerede udviklet af SEGES og Økologisk Landsforening og kan anvendes til udarbejdelse af klimaregnskabet.

Klimamodellen skal baseres på indberetninger på bedriftsniveau og skal baseres på standardtal og algoritmer, men samtidig være dynamisk og dermed gøre det muligt for den enkelte landbruger at få særlige tiltag og teknologier til at tælle med i klimaregnskabet, hvis effekten er målbar og dokumenteret. Det kunne i takt med, at vi får øget viden og dokumentation for virkning under danske forhold, fx. være brug af bovaer i kvægbruget, udslusningsanlæg i svinestaldene, reduceret jordbearbejdning eller tilførsel af organisk materiale til jorden og andre dyrkningsmetoder.

Der bør samtidig være et bundfradrag for implementerede grønne løsninger for at skabe positive adfærdsændringer og undgå at lukke bedrifter, som gør alt, hvad de kan for at omstille sig. Særligt kød- og malkekvægsbedrifterne står overfor en betydelig udfordring, men Arla har med deres afregningsmodel koblet til bæredygtighedstiltag demonstreret, at der med positive incitamenter kan skabes betydelige reduktioner i emissionerne<sup>16</sup>.

Det kan være nødvendigt at starte med et simpelt klimaregnskab, der kan baseres på tilgængelige nationale udledningsfaktorer, men med en lav sats og så indfase det over tid med udvikling af et dynamisk og detaljeret klimaregnskab med en stadig stigende sats, som det blev anbefalet af De Økonomiske Råd<sup>17</sup>. Det kan også udfærdiges som i New Zealand: et simpelt klimaregnskab, der er obligatorisk for alle, og et detaljeret klimaregnskab, der kan tilvælges. Begge modeller vil skabe den nødvendige incitamentsstruktur.



---

En model kunne være, at der til de foreslåede bedriftstyper 4 og 5 kun stilles krav om et simpelt klimaregnskab. For bedriftstyperne 1-3 stilles frem til 2030 kun krav om et simpelt klimaregnskab med mulighed for at tilvælge det detaljerede klimaregnskab. Fra 2030 skal det detaljerede klimaregnskab være obligatorisk for alle bedrifter i bedriftstyperne 1-3.

Da udviklingen af klimaregnskabet ESGreen Tool Climate allerede er nået langt, kan det argumenteres, at der ikke er grund til at arbejde med et simpelt klimaregnskab. Landmanden kan selv vælge mellem et regnskab baseret på automatisk dataoverførsel og standardtal, eller om vedkommende vil indsætte individuelle værdier i stedet for standardtal der, hvor det kan begrundes.

Det afgørende er dog, at et bedriftsbaseret klimaregnskab bliver det helt afgørende fundament for en klimaafgift og for at reducere landbrugets samlede klimapåvirkning.

Når det gælder satsen, anbefaler Radikale Venstre model 1 fra Ekspertgruppen for en grøn skattereform, hvor landbruget sidestilles med øvrige erhverv uden for EU's kvotehandelssystem med en sats på 750 kr. pr. ton CO<sub>2</sub>e<sup>18</sup>.

På grund af de særlige forhold i landbruget, hvor både støtte og afgifter er kapitaliseret, er det afgørende, at klimaafgiften derfor meldes hurtigt ud, men til gengæld har en lidt længere indfasning med en så høj sats som muligt i 2030. Det vil give landbruget både tid og incitament til at omstille sig. Det er samtidig vigtigt, at provenuet tilbageføres, som det bliver beskrevet nedenfor.

En videre anvendelse af husdyrgødning og restprodukter fra landbruget til fremstilling af energi og eventuelt biokul gennem pyrolyse kan indregnes ved at "flytte penge i stedet for CO<sub>2</sub>". Landbrugeren vil dermed fortsat blive ramt af klimaafgiften forbundet med produktionen, men vil kunne sikre sig et finansieringsbidrag til betaling af afgiften fra anvendelsen af gødning og restprodukter. Det vil kræve udvikling af nye modeller og verificering af klimaeffekter ved biogas, power-2-methan/metanol, pyrolyse og fangst og lagring af CO<sub>2</sub> og derefter genforhandling af kontrakter og afregningsmodeller for gødning og restprodukter og kræver en længere indfasning.

Det er afgørende at fremme og sikre en verificering af klimaeffekten af mere simple og prøvede metoder som f.eks. reduceret jordbearbejdning og vedvarende græs.

Modellerne må ikke basere sig på permanente støtteordninger, som giver et økonomisk incitament for fortsat intensiv drift.

### **FAKTA: Klimaregnskabet skal inkludere**

- Udledning fra dyrenes fordøjelse (metan), hvor der skelnes mellem kvæg på stald og kvæg på græs.
- Udledning fra husdyrgødning i stald og lager – herunder kompostering (metan og direkte lattergas og ammoniak-N, som omregnes til lattergas).
- Udledning ved udbringning af gødning på markerne (direkte lattergas og lattergas fra ammoniak).
- Omsætning af planterester i jorden (lattergas).
- Lagring af kulstof i jorden – herunder opbygning af naturligt humusindhold i såvel mineralogiske som organiske jorder.
- Udledning af nitrat og lattergas.
- Energiforbrug (omfattet af eksisterende CO<sub>2</sub>-afgift) – evt. modregnet klimaeffekten fra produktion af vedvarende energi, fx biogas.
- Indkøb og salg af ikke-landbrugsprodukter – herunder gødning til biogas (CO<sub>2</sub>).

### **Naturregnskabet:**

Det tredje bærende element i fremtidens regulering af landbruget skal være et bedriftsbaseret naturregnskab med tilhørende bioordning. Naturregnskabet kan til dels opgøres ud fra markplanen, men skal suppleres med yderligere registrering af naturværdi og biodiversitet. Der udvikles allerede i dag brugbare modeller<sup>19, 20</sup>, herunder marknaturindekset af Innovationscenter for Økologisk landbrug. De vil kræve yderligere registrering, så der skal findes sikre, ensartede og tilgængelige opgørelsesmetoder. Naturregnskabet skal være pointbaseret baseret på en række faktorer i landbrugets drift.

Den afgørende forskel i forhold til de nuværende bioordninger er, at der kun skal findes én bedriftsbaseret bioordning. Der skal derfor ikke gives betaling baseret på enkeltelementerne, men en ensartet betaling for hele arealet baseret på antal opnåede point. Det kan enten ske med en lineær sammenhæng mellem antal point og betalingen eller i intervaller, således at et bestemt antal point vil udløse en grundbetaling, og hvis der opnås et højt antal point, en yderligere betaling.

Det vil samtidig mindske den administrative byrde for både landbrugerne og myndigheder meget betydeligt i forhold til de nuværende meget komplekse og talrige bioordninger, der alle baserer sig på særskilte ansøgninger, godkendelser og kontrolmekanismer. En bedriftsbaseret bioordning baseret på et naturregnskab vil samtidig give landbrugerne stor fleksibilitet i at tilrettelægge deres indsats for natur og biodiversitet.

### **FAKTA: Naturregnskabet skal inkludere**

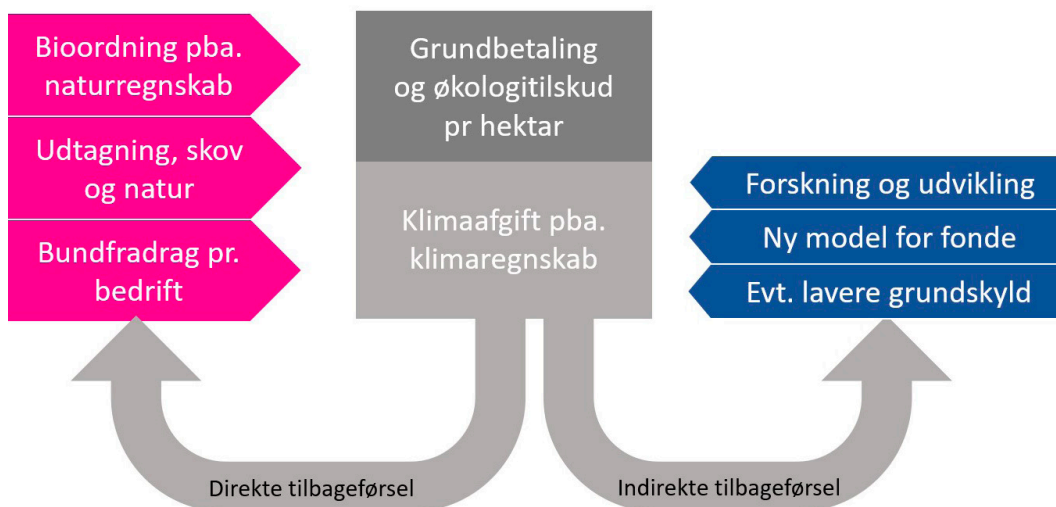
- Praktiseret naturpleje på værdifulde naturarealer.
- Brug af pesticider.
- Forekomst af randareal omkring marken gennem forholdstallet omkreds/dyrkningsflade.
- Lavt græsningstryk opgjort i hektar.
- Krav om udeladt slæt i sommerperiode mellem fx 1. maj og 1. august.
- Andelen af skovarealer opdelt efter type/diversitet i procent af samlet areal.
- Andelen af småbiotoper opgjort i antal og % af samlet areal.
- Antal af enkeltstående træer pr. hektar.
- Andel af lavbundslande uden for produktion i procent af samlet areal.
- Græsmarksblanding med høj artsdiversitet opgjort i procent af samlede arealer.
- Antal af bevaringsværdige dyre- og plantearter.
- Opretholdelse af markveje med offentlig adgang.
- Samlet længde af stier tilgængelige for offentligheden pr. hektar.

## **En ny samlet og levedygtig finansieringsmodel**

De tre regnskaber skal samlet udgøre grundlaget for beskatning og støtteordninger. Landbruget modtager i dag 8,3 mia. kr. i direkte statsstøtte (herunder landbrugsstøtten) og 3,6 mia. kr. i indirekte støtte (fx rabatter på ejendomsskat og afgiftsfritagelse for energi, fx diesel). Altså 11,9 mia. kr. samlet i direkte og indirekte statsstøtte. Dertil kommer 1,7 mia. kr. i støtte til forskning<sup>21</sup>. De betydelige økonomiske midler skal vi anvende bedre og til gavn for en bæredygtig omstilling af dansk landbrug.

Et afgørende element i reguleringen af dansk landbrug skal derfor være at samle alle støtteordninger og afgifter i en samlet finansieringsmodel for dansk landbrug baseret på følgende elementer:

- Grundbetalingen: Et ensartet tilskud pr. hektar, der udløses ved godkendt miljøregnskab. Grundbetalingen skal på kort sigt basere sig på bedriftstype og foreslås helt udfaset over tid.
- Klimaafgift: Ensartet klimaafgift – eller tilskud ved positivt klimaregnskab – baseret på landbrugets klimabelastning opgjort i klimaregnskabet.
- Bundfradrag: Et differentieret bundfradrag pr. bedrift baseret på accepteret udledning pr. hektar. Skal udfases over tid.
- Bioordning: Ensartet betaling pr. hektar baseret på point i naturregnskabet.
- Økologitilskud: Ensartet tilskud pr. hektar, som udbetales til økologisk produktion. Økologitilskuddet udfases også over tid i takt med, at klima- og naturregnskabet kommer til at udgøre udbetalingsgrundlaget for alle landbrug.



Landbruget skal årligt gøre regnskab for deres påvirkning af miljø, natur og klima som beskrevet ovenfor. Disse regnskaber spiller alle ind i landbrugets samlede bundlinje. En bedrifts samlede tilskud eller afgiftsbetaling afhænger således af, hvor meget landbruget påvirker miljøet, naturen og klimaet.

Dermed sikres det, at den enkelte bedrift har mulighed for at reducere den samlede afgiftsbetaling, uanset bedriftstype, ved f.eks. at mindske betalingen af klimaafgiften ved at reducere bedriftens klimaaftryk.

Da omstillingen kræver store investeringer, og da de eksisterende støtteordninger i høj grad er kapitaliseret og bundet i værdien af jord og kapitalapparat, er der brug for at tilbageføre et eventuelt provenu fra klimaafgiften.

Det vil primært ske gennem bundfradraget, bioordningen, tilskud til udtagning af skov og natur og øget støtte til forskning og udvikling.

Men det kan også ske gennem afskaffelse af en række af de eksisterende promilleafgifter og produktionsafgifter<sup>22</sup>, der så i stedet kunne blive finansieret fra provenuet fra klimaafgiften. Det skal ske samtidig med en sammenlægning og modernisering af de tilhørende fonde, både forvaltningen og sammensætningen af bestyrelserne, så de i langt større grad støtter med hensyn til klima, natur og miljø.

Derudover kunne det overvejes at nedsætte, ændre eller helt afskaffe grundskylden for landbrugsjord, ikke mindst på naturarealer. Der er i dag en uhenigtsmæssighed i grundskylden, som gør, at landmanden tilskyndes til mindre grøn arealanvendelse. Det bør der rettes op på.

Ved at sammentænke tilskud, afgifter og bundfradrag opnås en betydelig administrativ forenkling hos både landbrugere og myndigheder.

---

Derudover kan den del af klimaafgiften anvendes som dansk national egenfinansiering i søjle 2 i EU's landbrugspolitik, og det vil øge det økonomiske råderum til varige initiativer som:

- Udtagning af lavbundslande med klimaeffekt.
- Etablering af vådområder til reduktion af kvælstofudvaskning.
- Privat skovrejsning.
- Rydning og hegning af naturarealer.
- Miljø- og klimateknologi.
- Landdistriktsudvikling.

Samlet sikres det, at provenu fra klimaafgiften kanaliseres tilbage til landbrugssektoren og understøtter indsatsen for både klima, natur, miljø og reduktion af kvælstof.



---

## Forskning, udvikling og uddannelse i mere bæredygtig fødevarerproduktion

Den sidste store udfordring i omstillingen af landbruget bliver at gøre danskerne fødevarerindtag mere plantebaseret. Denne omstilling er forudsætningen for at reducere den animalske produktion. Udvikling af velsmagende plantebaserede og profitable fødevarer bliver derfor en hjørnesten i omlægningen af landbruget. Derfor skal der afses betydelige midler til forskning i økologi, plantebaserede fødevarerproduktion og nye produktionsformer.

Tilsvarende skal forskningen i økologiske produktionsformer styrkes og gøres forudsigelig og langsigtet for at sikre, at økologisk landbrug fortsætter udviklingen og bidrager til en bæredygtig fødevarerforsyning med fokus på miljø, natur, biodiversitet og dyrevelfærd.

En anden udfordring er, at støtten til produktion af fødevarer i dag i stort omfang er bundet op på, at man dyrker et jordareal. Det er langt bedre end tidligere, hvor støtten var bundet op på produktionens størrelse, hvilket betød overproduktion og overskudslagre.

Imidlertid begynder der at dukke alternative og højeffektive produktionsmetoder op, som ikke er baseret på jord. Det gælder f.eks. biosolutions, vertikale landbrug (lukket hydrokultur), fremstilling af græsprotein og produktion af tang (havbaseret). Det er alternativer, såkaldte Power2Food-løsninger, som kan være bedre for miljø og klima, som kan frigive jordarealer til vild natur og biodiversitet. De foreløbige erfaringer er dog ikke entydige, og det vertikale landbrug ser ud til at kræve mere energi end moderne væksthuse<sup>23</sup>.

Skal de nye produktionsmetoder have en chance for at udvikle sig til reelle skalerbare alternativer, kræver det yderligere forskning, og de må som udgangspunkt være underlagt samme rammebetingelser.

Radikale Venstre ønsker derfor en samlet og offensiv strategi for udvikling af nye produktionsformer. Strategien skal sikre:

- Øget forskning i og udvikling af plantebaserede fødevarer.
- Øget forskning i biosolutions, vertikale landbrug og andre ikke-jordbaserede produktionsformer.
- Hurtigere godkendelser af teknologier og nye fødevarer.
- Bedre adgang til nye teknologier, herunder nye genteknologiske løsninger og metoder.
- En langt mere ligeværdig adgang til offentlige støtteordninger til forskning og udvikling.
- Udvikling af mærkningsordninger og markedsfremmeordninger, der sætter fokus på at fremme klima-, miljø- og ressourceeffektiv produktion.
- En erhvervs-mæssig status, så nye produktionsformer kan konkurrere på lige fod med traditionelt landbrug.

---

Dansk landbrug skal i fremtiden ses som led i en samlet bioøkonomisk strategi for forskning og innovation, der skaber stabile og langsigtede rammer for at imødekomme fremtidens fødevarerbehov.

Der skal derudover sættes yderligere penge af til at styrke erhvervsuddannelserne inden for fødevarersektoren for at fremme integrationen af klima, miljø og natur. Vi bakker derfor op om etableringen af Videnscenter for Jord- og Landbrug for erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelser inden for jord- og landbrugsområdet, som skal fremme den bæredygtige omstilling, og vi så gerne yderligere initiativer og finansiering<sup>24</sup>.

Reformen af den hidtidige landbrugsstøtte skal således skabe plads og finansiering til forskning, innovation og udvikling i økologi, dyrevelfærd og i nye plante-baserede produktionsformer.

---

## En ny tilgang til EU's landbrugspolitik skal bane vejen for landbrugsreformen

En del af reformerne kan gennemføres i Danmark. Men de store forandringer kan kun skabes gennem en omfattende reform af EU's landbrugspolitik.

Selv om der i 2021 blev indgået en aftale om en 'grønnere og mere fair' landbrugspolitik, modtager EU's landbrug stadig 900 mia. kr. i grundbetaling og koblet støtte uden tilstrækkelige hensyn til klima, miljø og naturen. Det svarer til godt 45 pct. af landbrugspolitikens samlede budget på knapt 2.000 mia. kr. i 2023-27.

Skal landbrugsreformen blive en realitet, kræver det derfor en ny tilgang til EU's landbrugspolitik. En reform, som sikrer, at landbruget kan videreudvikles i en grønnere og mere bæredygtig retning. En reform med globalt udsyn, som bidrager til at mætte flere munde verden over og ikke mindst sikre en bæredygtig genopbygning af Ukraines landbrug.

Vi vil omlægge landbrugsstøtten for at frigive midler til at styrke indsatsen for et bedre klima, renere miljø og mere natur. Men også for at frigive midler til et stærkere internationalt engagement for en bæredygtig fødevareforsyning.

Vores vision står på tre centrale ben:

- 1) En omfattende reform af EU's landbrugsstøtte med en ny samlet finansieringsmodel som beskrevet ovenfor, der bygger på en reduktion og omlægning af den direkte støtte, en klimaafgift og belønning af tiltag, der skaber natur og biodiversitet.
- 2) Et europæisk klimamål for landbruget, som bidrager til et fælles klimamål for EU på mindst 90 pct. reduktioner i 2040 og tænkes sammen med mål for mere natur og styrket biodiversitet. Målet skal differentieres ud fra de enkelte medlemslandes økonomiske og tekniske formåen.
- 3) En landbrugspolitik med globalt udsyn, som fremmer bæredygtig landbrugsproduktion i de mest udsatte lande, herunder særligt på det afrikanske kontinent, og som både bidrager til genopbygning af Ukraines landbrug og baner vejen for landets kommende medlemskab af EU.

I Radikale Venstre mener vi, at Danmark bør gå forrest og gøre en reform af EU's landbrugspolitik, herunder en omlægning af landbrugsstøtten, til en central del af Danmarks EU-formandskab i 2025. Konkret foreslår vi, at Danmark skal arbejde for følgende ændringer i den nuværende støtte:

- Reducere budgettet for den fælles landbrugspolitik med 200 mia. kr. i perioden 2028-34 – det svarer til en reduktion på 10 pct. i forhold til niveauet i dag. Derfor foreslår vi at afskaffe den koblede støtte, fx slagtepræmien, allerede i 2028.
- Udfase den direkte landbrugsstøtte startende med de største landbrug, hvilket vil frigive en stor del af de ca. 900 mia. kr., som i dag gives i grundbetaling uden tilstrækkelige modkrav.

- 
- Anvende 1.000 mia. kr. på etablering af en bedrifts- og pointbaseret bioordning, hvor landbrugere får betaling for ydelser for natur og biodiversitet, hvilket vil styrke bæredygtige dyrkningsmetoder, herunder økologisk landbrug, skovlandbrug, regenerative metoder, sribedyrkning mv. til gavn for natur, biodiversitet, klima og miljø.
  - Indføre en klimaafgift på landbruget på EU-niveau, der integreres i en samlet finansieringsmodel, eller hvis det ikke lykkes, inkludere landbrugets udledninger i EU's kvotehandelssystem.
  - Etablere en fond på 100 mia. kr. til forskning, udvikling og efter- og videreudvikelse inden for plantebaserede og bæredygtige fødevarer.
  - Etablere en fond på 100 mia. kr. til genopbygning af ukrainsk landbrug.
  - Øremærke 100 mia. kr. i etableringsstøtte for at sikre det økonomiske fundament for yngre landbrugere og samtidigt modvirke evt. faldende jordpriser pga. udfasning af den direkte landbrugsstøtte.
  - Målrette 25 mia. kr. af den fælles landbrugspolitik til udvikling af en bæredygtig global landbrugsproduktion i udviklingslande, herunder særligt i Afrika.

#### **FAKTA: EU's landbrugspolitik**

- I dag går omkring hver tredje krone i EU's samlede budget til landbruget.
- EU's landbrugspolitik udmøntes under en samlet strategisk ramme, som løber over en årrække. Den nuværende politik er gældende for perioden 2023-27, og den kommende landbrugspolitik kommer til at gælde for 2028-34.
- Kun 3 ud af 10 af den nuværende landbrugspolitikens pejlemærker adresserer klima, miljø, natur og biodiversitet.
- I en analyse af den historiske landbrugsstøtte konkluderede EU's revisionsinstans, at landbrugsstøtten i 2014-20 kun havde begrænset effekt på klima og biodiversitet.
- Landbrugsstøtten består af en lang række elementer. Den direkte landbrugsstøtte inkl. såkaldte bioordninger udgør i 2023-27 mere end 1.400 mia. kr., heraf er omkring 900 mia. kr. i grundbetaling eller koblet støtte til hovedsageligt kvægbrug.
- Kun omkring 40 pct. af budgettet til EU's samlede landbrugspolitik går til klima- og naturtiltag.
- Kun 75 pct. af landbrugene i EU er over 50 hektar, men deres landbrugsjord udgør næsten 70 pct. af EU's samlede landbrugsareal – og derved også af grundbetalingen.

---

## 14 konkrete forslag til gavn for landbruget, naturen og klimaet

Vi har med udspillet beskrevet fundamentet og principperne for den omfattende reform af dansk landbrug, som vi ønsker at gennemføre. Bag reformtankerne er en lang række konkrete forslag, som er beskrevet her eller i en række andre udspil. De skal udvikle og fremtidssikre dansk landbrug til gavn for landbrugeren, naturen og klimaet.

Lad os derfor slutte med at opliste 14 konkrete forslag fra Radikale Venstre:

1. Indføre en bedriftsbaseret tilgang til regulering af landbruget baseret på et miljøregnskab, et klimaregnskab og et naturregnskab for at sætte landbrugerne fri men styrke indsatsen for miljø, klima og natur.
2. Sikre fortsat diversitet og liv i landområderne gennem tiltag omkring ejerskab og regressiv grundbetaling, herunder udfasning af grundbetaling til bedrifter med mere end 100 hektarer.
3. Indfase en ambitiøs klimaafgift over de næste 10 år på basis af et bedriftsbaseret klimaregnskab, hvor provenuet føres tilbage til landbruget.
4. Erstatte de mange bioordninger med en bedrifts- og pointbaseret bioordning for at styrke natur og biodiversitet i landbruget og mindske de administrative byrder.
5. Tilpasse landbrugsstøtten for perioden 2024-27 og gå foran for en omfattende landbrugsstøttereform i EU efter 2027 med fokus på en sammentænkning af grundbetaling, klimaafgift og biobetaling og udfasning af grundbetalingen til de største landbrug.
6. Styrke den økologiske produktion gennem øget økologisk arealstøtte som tillæg til grundbetalingen i en overgangsperiode, indtil klima- og naturregnskabet er fuldt implementeret, samt øget støtte til økologisk markedsfremme og forskning.
7. Skabe balance i reguleringen mellem udenlandsk og indenlandsk produktion gennem en afgift på importeret protein, som svarer til den nationale klimaafgift og en forbrugsafgift på bl.a. oksekød.
8. Etablere en fremtidsskuffe til støtte af unge landbrugere, nye teknologier og lokal produktion.



- 
9. Etablere en fond til at sikre en langt hurtigere udtagning af landbrugsjord, herunder lavbundsjord og etablering af vådområder, natur mv. finansieret af klimaafgiften<sup>25</sup>.
  10. Afsætte 10 mia. kr. til udtagning af lavbundsjord og etablering af vådområder og natur i samarbejde med bl.a. Naturfonden<sup>26</sup>.
  11. Afsætte 23 mia. kr. til en national skovplan i samarbejde med Klimaskovfonden<sup>27</sup> for at sikre 250.000 hektar ny skov, både produktions- og naturskov, som foreslået af Ekspertgruppen for Grøn Skatteøreform.
  12. Etablere det lovgivningsmæssige grundlag for etablering af omkring 200.000 hektar som grundvandsparker med finansiering over vandafgiften.
  13. Gennemføre en omlægning af støtteordninger, inklusive de eksisterende promille- og produktionsafgiftsfonde, til én samlet fond til især forskning, innovation og udvikling med øget fokus på økologi, plantebaserede fødevarer, biosolutions og nye højeffektive produktionsformer.
  14. Styrke undervisningen i bæredygtighed, klima, natur og økologi i landbrugsuddannelserne.

Efter årtier med stadig større og mere intensivt drevne marker og flere og flere husdyr, skal vi skabe incitament til det modsatte. Vi kan ikke skrue strukturd udviklingen tilbage, men vi kan sikre en større diversitet og balance i dansk landbrug i fremtiden.

Det skylder vi de kommende generationer.

---

## Referencer

- <sup>1</sup> Dansk landbrugs fortid, nutid og fremtid, Niels Kærgård, professor emeritus, Institut for Fødevarer og Ressourceøkonomi
- <sup>2</sup> Mange jobs forsvundet i landbrug og industri de seneste 50 år, men samlet beskæftigelse er vokset, CEPOS og Danmarks Statistik
- <sup>3</sup> Nøgletal for Nationalregnskabet (BNP), Danmarks Statistik
- <sup>4</sup> FIU alm. del - svar på spm. 228, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2023
- <sup>5</sup> Svinebestanden opgjort på kvartaler efter type, Danmarks Statistik
- <sup>6</sup> Grundvandsparker skal sikre rent drikkevand til den næste generation, Radikale Venstre, 2023
- <sup>7</sup> Danmark skal klimatilpasse med mere tryk på kyster og natur, Concito
- <sup>8</sup> Danmarks fremtidige arealanvendelse, Klimarådet, 2024
- <sup>9</sup> The Potential of Regenerative Agriculture in Denmark, Boston Consulting group, Peter Jameson, Lars Midtby, Lise Walbom, Søren Skovgård Møller, and Jeppe Mikkelsen, 2024
- <sup>10</sup> Jf. Den fælles landbrugspolitik for perioden 2023-2027 Det er allerede et krav fra EU, at mindst 10% af de direkte betalinger skal imødekomme mindre og mellemstore bedrifteres behov, EU Kommissionen.
- <sup>11</sup> Den fælles landbrugspolitik for perioden 2023-2027, EU Kommissionen
- <sup>12</sup> Etableringsstøtte til unge landbrugere 2024, Landbrugsstyrelsen, 2024
- <sup>13</sup> Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, Dansk Økojord
- <sup>14</sup> Modellen er baseret på udspillet fra Økologisk Landsforening, Pris på Bæredygtighed
- <sup>15</sup> Akutplan for de danske farvande, Radikale Venstre, 2023
- <sup>16</sup> Stærk vækst i andet halvår af 2023 og større fart på CO<sub>2</sub>e-reduktionerne, Arla, 2024
- <sup>17</sup> Økonomi og Miljø 2022. Rapport fra Formandskabet. De Økonomiske Råd.
- <sup>18</sup> Grøn skattereform - endelig afrapportering, Skatteministeriet, 2024
- <sup>19</sup> Field Ecospace - en ny model til vurdering af landbrugets naturhensyn, Innovationscenter for Økologisk Landbrug
- <sup>20</sup> Udvikling af biodiversitetstjek, Innovationscenter for Økologisk Landbrug
- <sup>21</sup> FIU alm. del - svar på spm. 229, Finansministeriet, 2023
- <sup>22</sup> Prome- og produktionsafgiftsfonde, Landbrugsstyrelsen
- <sup>23</sup> Ny vidensyntese vurderer, om vertikalt landbrug er en holdbar løsning til fødevarereproduktion, DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet, 2023
- <sup>24</sup> Regeringen afsætter midler til oprettelse af Videnscenter for Jord- og Landbrug, der skal understøtte den grønne omstilling af landbruget, Børne og Undervisningsministeriet, 2023
- <sup>25</sup> Ny rapport viser kraftig reduktion i kulstofrige lavbundsjord: Udtagningen haster mere end nogensinde, DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet, 2023
- <sup>26</sup> Den Danske Naturfond
- <sup>27</sup> Klimaskovfonden

**radikale B**